

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 13.11.2023.

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027 (VNS 1/2023 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 13.11.2023.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos Jukka Mattila, valtiovarainministeriö
- tuloksellisuustarkastuspäällikkö Anna-Liisa Pasanen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- johtaja Jukka Nummikoski, työ- ja elinkeinoministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Johanna Suurpää, oikeusministeriö
- johtaja Tiina Silander, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Tanja Auvinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- tasa-arvovaltuutettu Rainer Hiltunen, Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- johtaja Eerik Tarnaala, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- kehittämisspäällikkö Henna Koivula, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- talousjohtaja Johanna Sommarberg, KEHA-keskus
- kehittämisjohtaja Anu Muuri, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- johtava tutkija Juha Honkatukia, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- pääjohtaja Antti Koivula, Työterveyslaitos
- kehittämisspäällikkö Mikko Mehtonen, Suomen Kuntaliitto
- pääekonomisti Juho Ruskoaho, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT
- toimitusjohtaja Aki Kangasharju, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp

- tasa-arvo- ja työympäristöpäällikkö Lotta Savinko, Akava ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- työvoimapolitiittinen asiantuntija Alli Tiensuu, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- johtaja, pääekonomisti Juhana Brotherus, Suomen Yrittäjät ry
- toiminnanjohtaja Karoliina Tikka, Naisjärjestöjen Keskusliitto
- johtaja Karo Nukarinen, Työllisyysrahasto
- toiminnanjohtaja Aki Villman, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry
- professori Markus Jäntti
- kauppatieteiden tohtori Merja Kauhanen
- valtiotieteen tohtori Sixten Korkman
- valtiotieteen tohtori Mauri Kotamäki
- professori Roope Uusitalo
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Verohallinto, Harmaan talouden selvitysyksikkö
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Hämeen TE-toimisto
- Helsingin kaupunki
- Tampereen kaupunki
- Työttömien Keskusjärjestö ry
- pääekonomisti Youssef Zad, Suomen startup-yhteisö
- työelämäprofessori Martti Hetemäki

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp) todetaan Suomen julkisen talouden rahoitusaseman heikentyvän vuonna 2023 merkittävästi vuoteen 2022 verrattuna. Talouskasvu on seisahtunut ja monet aikaisemmin päätetyt toimet sekä inflaatiosta johtuva menojen kasvu kasvattavat vuoden 2023 alijäämää. Julkinen velkasuhde on kohonnut korkealle tasolle historiaan nähden sekä rakenteellisten syiden että vuosikymmenen alun eri kriisien johdosta. Julkinen talous on pidemmällä aikavälillä rakenteellisesti alijäämäinen ja siten julkisessa taloudessa on kestävyysvaje.

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 87,9 mrd. euroa, joka on 6,5 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahatason kasvua vuoteen 2023 verrattuna selittävät suurimpina tekijöinä mm. vuoden 2024 lakisääteiset ja sopimusperusteiset indeksitarkistukset (1,7 mrd. euroa), korkomenot (1,6 mrd. euroa) sekä hyvinvointialueille indeksitarkistusten lisäksi kohdennettava 3,4 mrd. euron lisäys vuoden 2023 talousarvioon nähden (vuoden 2023 vertailulukua tosin pienentää se, että vuoden 2023 rahoituksesta 1,9 mrd. euroa maksettiin jo joulukuussa 2022). Määrärahatasoa nostaa myös mm. lisäpanostukset T&K-toimintaan (n. 260 milj. euroa).

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp

Valtion vuoden 2024 talousarvion ja valtioneuvoston julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2024—2027 koskevan selonteon (VNS 1/2023 vp) taustalla ovat hallitusohjelmassa asetetut keskeiset talous- ja finanssipoliittiset tavoitteet. Näitä ovat julkisen talouden rahoitusaseman vahvistaminen siten, että julkisen talouden alijäämä on korkeintaan 1 prosentti suhteessa bruttokansantuotteeseen vaalikauden aikana, 100 000 uutta työllistä työllisyys- ja kasvutoimien kautta sekä työllisyysasteen nosto 80 prosenttiin pitkällä aikavälillä. Vaalikauden aikana on tarkoitus toteuttaa toimenpidekokonaisuus, joka vahvistaa julkista taloutta nettomääräisesti 6 mrd. eurolla vuoden 2027 tasolla. Tästä 6 mrd. euron summasta rakennepoliittisten toimien osuus on noin 2 mrd. euroa ja menosopeutusten osuus noin 4 mrd. euroa. Rakennepoliittisilla toimilla tavoitellaan työllisyyden lisäämistä.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 4,2 mrd. euroa, joka on 306 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Pääluokan määrärahoista hallinnon osuus on 23 prosenttia, uudistumisen ja vähähiilisyiden 39 prosenttia, työllisyyden ja yrittäjyyden 24 prosenttia, yritysten eritysrahoituksen 5 prosenttia sekä kotoutumisen ja kansainvälisen osaamisen osuus 9 prosenttia. Hallinnon määrärahoihin kuuluu mm. TE-palvelu-uudistuksesta kunnille korvattavia muutuskustannuksia 34 milj. euroa, uudistuksen tietojärjestelmämuutuskustannuksia 9,9 milj. euroa sekä muita muutuskustannuksia 3,7 milj. euroa. Koko vaalikauden aikana pääluokan määrärahojen on julkisen talouden suunnitelman mukaan tarkoitus laskea 4,2 mrd. eurosta 2,3 mrd. euroon vuonna 2027. Muutos johtuu pääosin TE-palvelu-uudistuksesta sekä elpymis- ja palautusohjelman rahoituksen päättymisestä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta käsittelee vuoden 2024 talousarvioesitystä sekä julkisen talouden suunnitelmaa koskevaa selontekoa oman toimialansa osalta kiinnittäen erityisesti huomiota seuraaviin seikkoihin.

Työllisyysvaikutukset

Rakenteelliset toimet työllisyyden parantamiseksi jakautuvat työttömyysturvan kokonaisuuteen, muuhun sosiaaliturvaan ja verotukseen, työmarkkinauudistuksiin sekä muihin työllisyyttä vahvistaviin uudistuksiin. Näistä toimista osalle on esitetty valtiovarainministeriön tekemiä arvioita työllisyysvaikutuksista, lähinnä työttömyysturvaan sekä muuhun sosiaaliturvaan ja verotukseen liittyvistä toimista. Julkisen talouden suunnitelman mukaan merkittävimmät työllisyysvaikutukset on arvioitu kuluttajahintaindeksi/kansaneläkeindeksi -sidonnaisten etuuksien indeksitoimista (17 000 työllistä), ansioturvan tason porrastuksella (15 800 työllistä), lapsikorotusten lakkauttamisella (10 000 työllistä), työn verotuksen keventämisellä (8 700 työllistä) sekä aikuiskoulutustuen lakkauttamisella (8 000 työllistä).

Työttömyysturvan kokonaisuus pitää sisällään ansiosidonnaisen työttömyysturvan työssäoloehdon pidentämisen 12 kuukauteen, työssäoloehdon euroistamisen sekä ansioturvan tason porrastamisen siten, että kahdeksan työttömyysviikon jälkeen tuki laskee 80 prosentin tasolle alkuperäisestä ja 34 viikon jälkeen 75 prosentin tasolle alkuperäisestä. Lisäksi lomakorvausten jaksotus palautetaan ja omavastuupäivät palautetaan viidestä seitsemään. Edellä mainittujen lisäksi luovutaan myös työttömyysturvan ikäsidonnaisista poikkeussäännöistä, poistetaan työttömyysturvan lapsikorotukset sekä poistetaan työttömyysturvan suojaosat.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp

Valtiovarainministeriö on arvioinut kaikille uudistuksille työllisyyttä lisääviä vaikutuksia lukuun ottamatta suojaosan poistoa, jonka kohdalla vaikutus työllisyyteen on arvioitu vähäiseksi. Valtion vuoden 2024 talousarvioon liittyen hallitus on antanut esityksen työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 73/2023 vp), jossa ovat mukana muut uudistukset työttömyysturvan kokonaisuudesta lukuun ottamatta ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastusta. Esityksen mukaan muutosten arvioidaan lisäävän työllisyyttä 20 400 henkilöllä, mikä vahvistaa julkista taloutta valtiovarainministeriön arvion mukaan noin 550 milj. eurolla.

Muun sosiaaliturvan kokonaisuus sisältää kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksiin sidottujen etuuksien (pl. toimeentulotuki, eläkkeet ja rintamalisät) jäädyttämisen vuoden 2023 tasolle vuosina 2024—2027. Valtiovarainministeriö on laskenut tälle muutokselle merkittävimmän työllisyysvaikutuksen yksittäisistä toimista.

Työllisyyttä pyritään hallitusohjelman mukaan parantamaan myös joukolla työmarkkinauudistuksia. Jatkossa alle vuoden kestäviä määräaikaista työsuhteita voisi käyttää ilman erityistä perustetta ja henkilöperusteiseen irtisanomiseen riittäisi asiallinen peruste nykyisen asiallisen ja painavan syyn sijaan. Lisäksi pyritään lisäämään paikallista sopimista. Näille toimille ei ole vielä esitetty laskettuja työllisyysvaikutuksia, kuten ei myöskään työllisyyden parantamiseen tähtääville muille toimille, jotka liittyvät mm. työvoimapalveluiden uudistamiseen, osatyökykyisten työelämään osallistamisen vahvistamiseen ja työkyvystä huolehtimiseen ja työssä jaksamiseen.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on asiantuntijakuulemistensa yhteydessä käsitellyt laajasti työllisyysvaikutuksia ja niiden laskemista. Saadun selvityksen perusteella työllisyysvaikutusarvioiden tekemisessä työttömyysturvan osalta on hyödynnetty aiempien empiiristen tutkimusten tuloksia esim. työttömyysturvan tason vaikutuksista työttömyyden keston ja lisäksi työllisyysvaikutuksia on arvioitu soveltamalla osallistumisveroasteen muutoksia SISU-mikrosimulointimallilla. Muun sosiaaliturvan kokonaisuuden osalta arvio perustuu SISU-mikrosimulointimallilla tehtyihin simuloituihin muutoksiin henkilöiden työllistymisveroasteissa yhdistettynä akateemiseen tutkimukseen.

Rakenteellisten työllisyystoimien avulla tavoitellaan 100 000 uutta työllistä hallituskauden aikana. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että useille ehdotetuille toimille on arvioitu työllisyyttä kasvattavia vaikutuksia, mutta arvioihin liittyy kuitenkin epävarmuutta. Laskelmien epävarmuuden taustalla ovat esim. erilaisten kohderyhmien mahdollisesti erilaiset reaktiot kannustimien muutoksiin sekä se, että arvioiden pohjalla olevien tutkimustulosten asetelmat voivat poiketa nyt esitettävistä muutoksista. Lisäksi on syytä huomioida, etteivät muutokset tapahdu tyhjiössä, vaan makrotaloudelliset muutokset (suhdannetilanne) ja muut samanaikaisesti tehtävät muutokset lainsäädännössä voivat vaikuttaa niihin. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta kuitenkin katsoo, että työllisyyslaskelmat on pyritty tekemään mahdollisimman laadukkaasti käytettävissä oleva aineisto ja menetelmät huomioiden.

Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuki on tarkoitus lakkauttaa 1.8.2024 alkaen. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että nykyisen aikuiskoulutustuen vaikuttavuus ei ole ollut toivotulla tasolla. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että lähes puolet aikuiskoulutustuen käytöstä on liittynyt työvoimapulasta kärsivään sote-alaan joko lähtö- tai kohdetutkinnoltaan.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen on perustettu kolmikantainen työryhmä, jonka tarkoitus on laatia ehdotuksia työuran aikaisen jatkuvan oppimisen tukemiseksi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä, että nykyisen aikuiskoulutustuen tilalle löydetään korvaava malli, joka turvaa uudelleen- ja jatkokoulutautumisen työvoimapula-aloille kustannustehokkaasti ja kohdentaen koulutusresurssit henkilöille, jotka nostavat koulutustasoaan.

Kotoutumisen edistäminen

Talousarvion luvun 32.50 kotoutumisen edistämisen määrärahoja esitetään lisättävän lähes 95 milj. eurolla. Luvun selvitysosan mukaan kotoutumisen ja työllistymisen nopeuttamiseksi maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja ohjausta vahvistetaan ja erityistä huomiota kiinnitetään maahanmuuttajanaisten mahdollisuuteen osallistua kotoutumis- ja kielikoulutukseen. Osaajien työperusteista maahanmuuttoa edistetään erityisesti kohdemaamallin maista ja EU-alueelta nopeuttamalla oleskelulupamenettelyjä, vahvistamalla osaajien maahanmuuton pysyviä rakenteita ja Suomen houkuttelevuutta osaajien kohdemaana sekä tukemalla kansainvälisten osaajien ja heidän perheidensä asettautumista ja kotoutumista. Valiokunta pitää tärkeänä, että saavutettu maahanmuuton taso pystytään säilyttämään myös jatkossa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää kotoutumisen edistämiseen kohdennettavien määrärahojen lisäämistä perusteltuna. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Ukrainan sodan myötä Suomeen on muuttanut paljon ukrainalaisia, joista pääosa on naisia. Heillä on mahdollisuus hakea kotikuntaa vuoden asumisen jälkeen. Kyseessä on suuri ryhmä, jolle on tärkeää tarjota erilaisia ohjaus- ja neuvontapalveluita ja tukea koulutukseen ja työhön pääsemiseksi.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että työperäisen hyväksikäytön kohteeksi joutuvat Suomessa pääosin ulkomaalaiset, matalamman koulutustason töissä työskentelevät henkilöt. Kotoutumis- ja kielipalveluiden tarjoaminen työn vuoksi maahan muuttaville vahvistaa oikean tiedon saamista yhteiskunnan rakenteista ja pelisäännöistä ja tukee kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Työkyky ja työhyvinvointi

Hallitusohjelmassa tavoitteena on puolittaa viiden vuoden aikana uupumuksesta ja työpahoinvoinnista johtuvien sairauspoissaolojen määrä ja parantaa työhyvinvointia sekä vähentää työhön hakeutumisen esteitä ja poissaoloja työstä.

Työkyvyttömyys maksaa useita miljardeja vuosittain yhteiskunnalle ja työnantajille. Valiokunta painottaa, että työkyvyn tukemiseen, henkiseen hyvinvointiin ja työkyvyttömyyden ennaltaehkäisyyn panostaminen ovat työllisyyden ja työurien pidentymisen kannalta välttämättömiä toimia. Suomen väestön supistuessa työikäisten työkyvyn ylläpitäminen ja työkyvyttömyyden ehkäiseminen ovat entistäkin tärkeämpiä. Nuorten, alle 30-vuotiaiden työntekijöiden pahoinvointi, sairauspoissaolot ja jopa eläköityminen ovat olleet kasvussa. Valiokunta korostaa, että on tärkeää löytää keinoja tukea mielenterveyttä varhain. Työkyvystä ja jaksamisesta huolehtiminen vaikuttavat ihmisten suoriutumiseen, oppimiseen ja toiminnan kehittämiseen.

Eri selvitysten perusteella työllistymisen keskeisinä esteinä ovat osaamisen puute, työpaikan ja työntekijän maantieteellinen kohtaanto-ongelma sekä työntekijän työkyky. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että toimenpiteitä kohdistetaan myös työllistymisen esteiden vähentämiseen. Työttömien työkykyisyyden ylläpitämiseksi olisi tärkeää seurata ja hoitaa heidän terveyttään.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Valtion talousarvioehdotuksessa vuodelle 2024 yhdenvertaisuusvaltuutetun toimintaan osoitetaan 2,72 milj. euron määräraha ja tasa-arvovaltuutetun toimintaan 1,12 milj. euron määräraha. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston määrärahassa on lisäyksenä 187 000 euroa yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksesta johtuen. Lisäksi valtuutettujen määrärahoihin kohdistuu lisäyksiä palkkauksen tarkistuksia varten. Julkisen talouden suunnitelmassa näihin määrärahoihin ei esitetä muutoksia vuosille 2025—2027.

Hallitusohjelman mukaan hallitus poistaa työelämässä esiintyviä syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita edistämällä syrjintää koskevan lainsäädännön noudattamista ja kohdistamalla tehokkaampia keinoja erityisesti raskaus- ja perhevapaaseen perustuvan syrjinnän ehkäisyyn. Hallitusohjelmassa sitoudutaan lisäksi arvioimaan keskeisten uudistusten ja talouspolitiikan sukupuolivaikutuksia. Yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä koskevan tiedonannon toimeenpanoon kohdennetaan yhteensä 6 milj. euroa vuosille 2024—2027.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että suomalaisen työelämän on oltava hyvä ja turvallinen paikka jokaiselle. Valiokunta painottaa sukupuolivaikutusten arvioinnin merkitystä erityisesti nyt, kun hallituskaudella toteutetaan merkittäviä rakenteellisia uudistuksia. Lopuksi valiokunta korostaa, että työsuojeluvalvonnalla on merkittävä rooli niin harmaan talouden, työperäisen hyväksikäytön kuin työsyryjinnän ennaltaehkäisyssä ja torjunnassa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp

Helsingissä 9.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Olga Oinas-Panuma kesk
jäsen Karoliina Partanen kok (osittain)
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Mikko Polvinen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Tere Sammallahti kok
jäsen Timo Suhonen sd
varajäsen Juho Eerola ps
varajäsen Mia Laiho kok (osittain)
varajäsen Ville Valkonen kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Keskustan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaryhmä perustaa arvionsa valtion talousarviosta vuodelle 2024 hallitusohjelmakirjauksiin sekä arvioon siitä, saavatko hallitusohjelmassa annetut lupaukset katetta vuoden 2024 talousarvioesityksessä sekä julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027.

Vuoden 2024 talousarvio on 11,5 mrd. euroa alijäämäinen. Hallitus keskittyy talouspolitiikkaan ensisijaisesti sopeuttamaan, kun Suomen talouden keskeinen ongelma on kasvu- ja tuottavuusvaje. Säästää pitää, se on selvää, mutta yhtä selvää pitäisi olla kasvun edellytysten rakentaminen ja vahvistaminen koko Suomessa.

Kasvupoliittinen linja on yksinkertaisesti riittämätön, suorastaan kunnianhimoton. Tutkimukseen ja tuotekehitykseen satsaaminen parlamentaarisen sovun mukaisesti on välttämätöntä.

Kasvua tukevia keinoja olisi monia. Ammattidieseliä koskeva lakiluonnos odottaa antamistaan valtiovarainministerin pöytälaatikossa. Hallituksen pitäisi tehdä rohkeita ja innovatiivisia ratkaisuja. Näitä olisivat esimerkiksi kokeilut erityistalousalueista, määräaikainen vapautus yhteisöverosta, tai kokeilua alueellisesta opintolainahyvityksestä. Kokeilun tarkoituksena olisi saada tietoa alueellisen opintolainahyvityksen vaikutuksista esimerkiksi kokeilualueen työvoiman saatavuuteen ja elinvoimaisuuteen. Erityisesti itäinen Suomi tarvitsisi näinä aikoina valtiolta tukea siihen, että alueen näkymät vahvistuisivat.

Kasvuhakuisten yritysten rahoitusmahdollisuudet tulisi varmistaa. Hallituksen tulee antaa työkaluja siihen, miten tutkimus- ja tuotekehityksen tulokset kaupallistetaan ja muunnetaan tuotannoksi ja vienniksi. Budjettikirjan liitteenä oleva valtiovarainministeriön taloudellinen katsauksen esipuheen mukaan: ”Sen ratkaiseminen, miten näkymä muuttuu konkreettiseksi investoinneiksi, tuotannoksi ja työpaikoiksi, on talouspolitiikan ydinkysymys, johon ei olisi varaa vastata väärin.”

Työllisyysuimet

Pidämme hyvänä ja kannatettavana hallituksen tavoitetta työllisyyden nostamiseksi.

Pääministeri Sipilän kaudella oli myös kunnianhimoinen 100 000 lisätyöllisen tavoite, joka saavutettiin. Silloin hallitus asetti tavoitteen ja sen jälkeen työmarkkinaosapuolten kanssa neuvoteltiin keinoista, joilla tavoitteeseen päästään. Nyt hallitus on valinnut tieksi sanelemisen, joka on johtamassa kovaan yhteenottoon palkansaajajärjestöjen kanssa.

Hallituksella on oltava aloiteoikeus, mutta on harkittava, tuottaako jyrääminen hyvää, pysyvää ja oikeudenmukaista lopputulosta.

Onko esimerkiksi ensimmäisen päivän sairauspoissaolon palkattomuus sellainen asia, josta hallituksen kannattaa väkisin pitää kiinni? Varsinkin, kun ei sille ole kyetty laskemaan edes työllisyysvaikutuksia hallituksen omassa ohjelmassa. Tai kannattaako julkisen sektorin työntekijöiden

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 1

kanssa ajautua riitaan sillä, että yrittää puuttua valtakunnansovittelijan rooliin lainsäädännön avulla? Palkanmuodostuksesta ei oikein voi sopia lailla. Vientivetoiseen malliin siirtymisen pitäisi tapahtua työmarkkinajärjestöjen neuvottelutuloksena.

Säästöjä ei tule kohdistaa erityisesti lapsiin ja perheisiin

Pidämme huolestuttavana hallituksen aikeita kohdistaa merkittävästi säästöjä erityisesti lapsiin ja perheisiin. Hallitus on poistamassa työttömyysturvasta kokonaan lapsikorotukset, vaikka niiden poistamista vastustettiin hallituksen esityksen mukaan laajasti lausuntokierroksella.

Hallituksen esityksen mukaan erityisesti lapsikorotusten poistaminen nostaa merkittävästi kuntien puoliksi rahoittaman perustoimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotukiriippuvuus heikentää osa-aikaisen työnteon kannusteita. Työttömyysturvan lapsikorotusten on aiemmin arvioitu olevan kustannustehokas tapa vähentää lapsiköyhyyttä. Syntyvyys on Suomessa historiallisen matalalla tasolla ja hallituksen pitäisi päinvastoin luoda perheille toivoa ja uskoa tulevaisuuteen. Työttömyysturvan lapsikorotukset tulisi siten säilyttää.

Kolmen kuukauden sääntö heikentää Suomen houkuttelevuutta

Tällä hetkellä suurena huolena on osaavan työvoiman saatavuus Suomessa. Hallituksen nuiva suhtautuminen työperäiseen osaajien maahanmuuttoon huolettaa laajasti elinkeinoelämää. EK nostaa esiin lausunnossaan erityisesti niin sanotun kolmen kuukauden säännön, jonka aikana työntekijän pitää löytää uusi työpaikka. Se voi vaikuttaa erittäin kielteisesti Suomen vetovoimaan erityisesti asiantuntija- ja johtotehtävissä työskenteleville, mutta myös suorittavan tason tehtävissä muun muassa silloin, kun niihin liittyy pidempiä rekrytointiprosesseja.

Keskustan valiokuntaryhmä pitää hallituksen uhkailua heittää osaajat ulos maasta kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen erittäin huonona politiikkana. Tämä aiheuttaa huolta, eikä houkuttele muuttamaan Suomeen perheen kanssa tai perustamaan perhettä Suomeen, jos näkymä täällä asumisesta on muuttumassa epävarmaksi. Ilman työntekijöitä talous ei kasva. Työperäistä maahanmuuttoa tulee edistää eikä ainakaan jarruttaa.

Aikuiskoulutustuki tulee säilyttää

Hallitus on lyhytnäköisesti leikkaamassa ammattikorkeakouluilta, kesäyliopistoilta, kansanopistoilta ja muilta vapaan sivistystyön toimijoilta. Samaan lyhytnäköiseen leikkauslistaan kuuluu hallituksen aikomus lakkauttaa aikuiskoulutustuki.

Hallituksen suunnitelmana on lopettaa aikuiskoulutustuki kokonaan 1.8.2024 lähtien. Noin kolmannes aikuiskoulutustuen käyttäjistä on saanut tukea sosiaali tai terveydenhuollon koulutukseen. Tuen avulla moni lähihoitaja on opiskellut hoiva-avustajaksi tai sairaanhoitajaksi ja sairaanhoitaja tai kättilö ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tai maisterin tutkinnon, joiden avulla voi toimia terveydenhuollon kehittämis-, asiantuntija- ja johtamistehtävissä. Opetustoimen puolella aikuiskoulutustuki on mahdollistanut esimerkiksi opiskelun erityisopettajaksi tai ammatilliseksi erityisopettajaksi henkilölle, jolla on taustalla opettajan tutkinto.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Tuen lakkautuksen sijaan tuen saamisen ehtoja voisi tarvittaessa määritellä uudelleen. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kaikki tutkinnot ovat tarkoin säänneltyjä ja ammatissa toimiminen edellyttää tutkinnon suorittamista ja sen jälkeen haettavaa laillistamista. Sote-alan tutkintoihin sisältyy pitkiä harjoittelujaksoja, joiden suorittaminen kokopäivätyön ohessa on hyvin vaikeaa. Siten pelkkä työuran ohessa tapahtuvan jatkuvan oppimisen varmistaminen ja vahvistaminen ei välttämättä riitä ratkaisuksi aikuiskoulutustuen loppuessa. Jatkuvan oppimisen mahdollisuudet on turvattava.

Lopuksi

Pidämme myös huonosti harkittuna Työkanava Oy:n valtionavustuksen puolittamista. Erityistehäväyhtiö Työkanava Oy:n tavoitteena on parantaa osatyökykyisten työllistymistä. Jatkossa aiempaa harvempi osatyökykyinen saa Työkanavan kautta työmahdollisuuden. Vammaispalvelulain voimaantumisen lykkäämisen ja leikkauksen lisäksi hallitus heikentää osatyökykyisten asemaa yhteiskunnassa myös tällä päätöksellään.

Hallitus lakkauttaa yritysten kehittämishankkeiden tukemisen momentilta kansallisesti rahoitettujen yritysten kehittämishankkeiden tuen. Vuonna 2024 vaikutus on 1 milj. euroa ja se nousee 3 milj. euroon. Yritystoiminnan kehittämispalvelut -13 milj. euroa lakkautetaan hallitusohjelman mukaisesti.

Yritysten kehittämispalvelut ovat olleet pk-yritysten tarpeisiin luotuja palveluja, joilla tuetaan yritysten uudistumista, kasvua, kehittymistä, työllistämistä sekä innovaatioiden kaupallistamista. Palvelut on myönnetty yrityksille Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (ELY-keskus). Hallitus satsaa tutkimukseen ja tuotekehitykseen, mutta ajaako se samaan aikaan alas muita keinoja tukea yrityksiä tavoittelemaan kasvua?

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa valtion talousarviota vuodelle 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmaa 2024—2027 koskevassa mietinnössään huomioon edellä olevan.

Helsingissä 9.11.2023

Tuomas Kettunen kesk
Olga Oinas-Panuma kesk

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Hallitusohjelman mukainen 41 milj. euron leikkaus työllisyysmäärärahoihin on huonosti ajoitettu tilanteessa, jossa työllisyysnäkymät ovat monilla aloilla epävarmat ja jossa pitkäaikaistyöttömyys on viime vuosien myönteisestä työllisyyskehityksestä huolimatta edelleen liian korkealla tasolla. Tässä tilanteessa TE-toimistojen ja kuntakokeilukuntien edellytyksiä etenkin pitkäaikaistyöttömille tarjottavien palveluiden ja palkkatukityön tarjoamiseksi tulisi vahvistaa eikä heikentää. Myös osatyökykyisiä työllistävän Työkanava Oy:n toimintaa tulisi aktiivisesti pyrkiä laajentamaan Ruotsin mallin mukaisesti, ja siksi jopa 50 prosentin leikkaus sen avustukseen on kestämätön.

Vuoden 2024 talousarvioesitys sisältää myös historiallisen suuret sosiaaliturvaleikkaukset, jotka toteutuessaan tiputtavat kymmeniä tuhansia suomalaisia köyhyyteen. Toimeentulotuen tarve tulee kasvamaan 25—30 prosentilla kun edellisellä hallituskaudella toimeentulotuen menot saatiin kääntymään laskuun. Hallitus perustelee leikkauksia työllisyydellä, mutta toimeentulotuen tarpeen kasvaessa räjähdysmäisesti yhä useampi henkilö putoaa kaikkein pahimpaan kannustinloukkuun, jossa työn teolla ei voi käytännössä juurikaan kasvattaa omia tulojaan.

Myös yleisen asumistuen leikkaukset heikentävät laajasti työn tekemisen kannusteita, kun tuen tasoa leikataan ja ansiotulovähennys poistetaan, minkä myötä suuri osa matalapalkkatyötä tekevästä putoaa toimeentulotuen varaan. Yleisen asumistuen leikkauksien onkin arvioitu pahentavan työvoimapulaa erityisesti pääkaupunkiseudulla. Samalla hallitus on poistamassa työttömyysturvasta 300 euron suojaosan, mikä heikentää lyhytaikaisen tai osa-aikaisen työn vastaanottamisen kannusteita.

Hallitus on heikentämässä rajusti etenkin ansiosidonnaista työttömyysturvaa tilanteessa, jossa työttömyys uhkaa suhdanteen takia kasvaa voimakkaasti esimerkiksi rakennusalalla. Kasvava joukko ihmisiä jää pelkän työmarkkinatuen varaan ja erityisesti lapsikorotuksen poistaminen vaarantaa työttömäksi jäävien lapsiperheiden toimeentulon. Hallitus ei myöskään saavuta ansioturvaleikkauksilla väitettyjä säästöjä, koska ne kohdistuvat suurilta osin Työllisyysrahastolle ja valuvat työttömyysvakuutusmaksujen alentamiseen.

Vasemmistoliitto katsoo, että työllisyysmäärärahoihin, Työkanava Oy:n valtioavustukseen ja sosiaaliturvaan kohdistuvat leikkaukset tulisi perua, ja työttömyysturvan suojaosa tulisi korottaa 500 euroon kuukaudessa työn tekemisen kannusteiden parantamiseksi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.11.2023

Aino-Kaisa Pekonen vas

**Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp
Eriävä mielipide 3**

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Yleistä

Hallitus kertoo valinneensa politiikassan työn linjan. Todellisuudessa kuitenkin hallitus tekee useita leikkauksia ja päätöksiä, jotka sysäävät ihmisiä kauemmas työstä. Suurimman hinnan tästä joutuvat maksamaan nuoret, joihin sosiaaliturvan heikennykset osuvat kaikista koviten.

Lisäksi hallituksen ote työmarkkinapolitiikkaan uhkaa murentaa luottamusta ja luo epävarmuutta Suomen talouden näkyymiin. Erityisen huolestuttavaa on, ettei hallitus vastaa Suomen talouden kasvun suurimpaan esteeseen: työvoimapulaan. Päinvastoin, hallitus heikentää mahdollisuuksia työperäiseen maahanmuuttoon.

Työhyvinvointi ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus

Mielenterveyskriisi on iso kysymys myös taloudelle ja työllisyydelle. Mielenterveysongelmien hoitamattomuus aiheuttaa yhteiskunnalle 11 mrd. kustannukset ja yli puolet työkyvyttömyyseläkkeistä on mielenterveysperustaisia. Orpon hallituksen ratkaisu rajata terapiatakuu vain lapsille ja nuorille on riittämätön. Joka neljäs lapsi elää perheessä, jossa vanhemmalla on hoitoa vaativa mielenterveysongelma.

Vihreät katsoo, että lisäpanostuksia matalan kynnyksen mielenterveyspalveluihin tarvitaan. Tarvitaan todellinen terapiatakuu, jotta jokainen voi saada maksutta apua jo omalta terveysasemaltaan.

Meillä ei ole varaa polttaa ihmisiä loppuun ennenaikaisesti. Siksi katsomme, että tehokkaista työllisyyttä vahvistavista palveluista tulee huolehtia. Joustavat työmarkkinat tarvitsevat rinnalleen ponnahduslaudan, joka auttaa pysymään työn syrjässä kiinni ja nousemaan köyhyydestä silloinkin, kun elämä ei kulje suunniteltuja reittejä.

Vihreät kantaa huolta hallituksen aikeista kasata entistä enemmän painetta ja taakkaa nimenomaan lasten ja nuorten niskaan. Juuri nuoret tarvitsisivat kipeästi näköaloja tulevaisuuteen. Leikkaukset nuorisotyöstä, nuorten kuntoutuksesta, kotoutumisesta ja perheiden toimeentulosta vaikeuttavat erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kiinnittymistä työmarkkinoille.

Vihreät ei hyväksy leikkauksia heiltä, joilla on valmiiksi vaikeinta tai tulonsiirtoja heille, joilla on jo valmiiksi eniten.

Osaajapula ja työhön johtava maahanmuutto

Osaavan työvoiman saatavuus on jo vuosia ollut yksi keskeisimmistä suomalaisyritysten kasvun esteistä. Vaikeasti täytettävien työpaikkojen määrä on kasvanut. Tätä haastetta hallitus ei ota toisissaan, vaan päinvastoin kasaa esteitä maahantulolle ja Suomessa työskentelylle.

Suomeen pitää päästä nykyistä helpommin tekemään töitä. Yrittäjistä ja työntekijöistä, jotka ovat jo maassa, tulee pitää nykyistä parempaa huolta. Meillä ei ole varaa menettää yritteliäitä ihmisiä.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp
Eriävä mielipide 3

Vihreät katsoo, että Suomen tulisi sitoutua tavoittelemaan nykyennusteisiin nähden 100 000 uutta osaajaa enemmän vuoteen 2030 mennessä. Se ei Orpon hallituksen nuivalla maahanmuuttopolitiikalla onnistu.

Ensimmäisenä tulisi ottaa käyttöön työnhakuviisumi, luopua saatavuusharkinnasta, puolittaa perheenyhdistämisen tuloajat ja helpottaa jo maassa olevien tänne jäämistä laajalla keinovalikoimalla. Kansainvälisten osaajien työnantajien maksamista muutto- ja matkakuluista tulisi tehdä verottomia. Englanninkielisiä varhaiskasvatus- ja koulutuspaikkoja tulisi lisätä sekä parantaa mahdollisuuksia suorittaa suomen tai ruotsin kielen opintoja työn ohella.

Osaajapula ei ratkea ilman panostuksia koulutukseen. Tällä hetkellä Suomessa nuorista aikuisista vain noin 40 prosenttia suorittaa korkeakoulututkinnon. Olemme jäljessä niin pohjoismaisista verrokeistamme kuin kansallisista tavoitteistamme nostaa koulutustasoa. Koulutus on myös tärkeä työkalu tuottavuuden kasvattamisessa.

Osaaminen ja jatkuva oppiminen

Orpon hallituksen koulutusleikkaukset vievät Suomea väärään suuntaan — me emme niitä hyväksy. Lisäykset uusiin aloituspaikkoihin jäävät vaatimattomiksi ja ohittavat yliopistot lähes täysin. Tämä siitäkkin huolimatta, että Suomessa on valtava pula myös esimerkiksi lääkäreistä, teköälyosaajista, vihreän siirtymän vauhdittajista ja varhaiskasvatuksen opettajista. Myös pelastusalan koulutuspaikkoja tarvitaan lisää. Tarvitsemme tuntuvaa lisäystä aloituspaikkoihin sekä opintotietä avoimeen korkeakouluun niille toiselta asteelta valmistuville, jotka jäävät ilman jatko-opiskelupaikkaa.

Vihreät ei kannata aikuiskoulutustuen lakkauttamista. Aikuiskoulutustukea tulisi kuitenkin uudistaa vastaamaan paremmin työelämän osaamistarpeisiin. Vihreiden mallissa aikuiskoulutustuki mahdollistaisi nykyistä paremmin tutkinnon osien ja täydennyskoulutusten suorittamisen työn ohella. Lisäksi suuntaisimme tukea heille, joiden työhistoria tai koulutustausta on puutteellinen tai työmarkkina-asema muuten hauras.

Lopuksi

Suomen väestöpyramidi on kääntynyt ylösalaisin, ja aiempaa pienemmät ikäluokat joutuvat kantamaan vastuun niin ikääntyvän väestön hoivasta, eläkkeistä kuin julkisesta velasta. Työikäisen palkkamenoista jo neljänneksen nielaisee kasvavien eläkemenojen kattaminen. Samalla pitäisi kyetä turvaamaan hyvinvointivaltion palvelut myös tuleville sukupolville. Valitettavasti tähän haasteeseen hallituksen työllisyyspolitiikka ei vastaa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon

Helsingissä 9.11.2023

Fatim Diarra vihr

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 4

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Yleistä

Viime vuosien hyvän talouskehityksen myötä työllisyys on noussut korkealle tasolle ja monet työttömät ovat löytäneet uutta työtä varsin nopeasti. Nyt työllisyys on kuitenkin jo kääntymässä laskusuuntaan, ja näkymät ensi vuoden osalta ovat heikentyneet. Ja Suomi on taantumassa. Samaan aikaan tulevat sosiaaliturvan heikennykset ajoittuvat huonoon ajankohtaan ja ajavat taloudellisen tilanteen heikentyessä pienituloiset ihmiset entistä vaikeampaan tilanteeseen ja yhä useammin toimeentulotuen hakijaksi.

Työllisyyteen vaikuttavat erityisen paljon mm. talouden tilanne, investoinnit, rakentaminen ja työperäinen maahanmuutto. Näihin asioihin olisi kiinnitettävä enemmän huomiota ja panostettava niille alueille, joissa selvästi nähdään taantumista, jotta vältettäisiin ajautuminen lamaan.

Hallituksen valitsema lievä elvytys on perusteltua matalasuhdanteen jatkuessa ja Suomen ajaututtua taantumiaan. Velkaantuminen kasvaa hallituskauden aikana.

Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa ja sen jälkeen muodostettu oikeistovoimien Orpon-Purran hallitus sai perinnöksi hyvässä työllisyystilanteessa olleen Suomen. Huolimatta koronapandemian aiheuttamista häiriöistä monilla aloilla olivat huhtikuun, vaalikuukauden työllisyysluvut erinomaiset.

Lähtötilanne oli hyvä. Rinteen-Marinin hallitukseen johtaneiden vaalien hetkellä, oli maassa 20–64 vuotiaiden ikäluokissa lähes sata tuhatta työllistä enemmän, työttömyysaste painettu 6,9 prosenttiin ja työllisyysaste ennätyskelliset 77,8 prosenttia. Kesäkuussa 2023, hallitusten vaihtuessa oli työllisyysaste mittaushistorian korkein 79,8 prosenttia.

Siis toisin kuin edeltäjänsä, Orpon ja Purran hallitus aloitti leikkauspolitiikan ja puuttui työmarkkinapolitiikkaan naamioiden sen ontuvasti pohjoismaiseksi malliksi. Tosiasiallisesti OECD:n vuoden 2022 tilaston mukaan Suomessa tehdyt vuosittaiset työtunnit olivat suurimmat 1498 tuntia, kun Ruotsissa jäätii 1440 tuntiin ja Tanskassa 1372 tuntiin.

Hallitusohjelman mukaisesti toimenpiteet kohdistuvat hämmäntävän yksipuolisesti pienipalkkaiisiin, pienituloisiin, pätkätyöntekijöihin ja pääasiassa naisiin, yksinhuoltajiin ja lapsiperheisiin. Hallitusohjelmansa mukaisesti hallituksen ensimmäisen talousarvioesityksen peruslinja on epäoikeudenmukainen. Verotusta kevennetään erityisesti suurituloisilta ja velkaa otetaan yhtä paljon kuin aiemminkin.

Hallituksen esittämät työttömyysvakuutusmaksujen alennukset perustuvat työllisyysrahaston ehtokukseen ja edellisen hallituksen hyvään työllisyysperintöön.

Me allekirjoittaneet painotamme, ettei työllisyyttä tule ylipäätään edistää sosiaaliturvaa ja toimeentuloa heikentämällä. Leikkaukset voivat hallituksen staattisista laskelmista poiketen johtaa käyttäytymisvaikutuksiin, joilla työllisyys heikkenee.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 4

Työllisyystoimien vaikutusarviot

On tärkeää, että leikkausten vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena eri ihmisryhmille. Nyt arviot on tehty puutteellisesti sukupuolten, ikäryhmien, etnisen taustan ja vammaisuuden osalta.

Vaikutusarviot toimenpiteiden työllisyysvaikutuksista ovat korostetun optimistisia, sillä ne perustuvat historiallisiin tilanteisiin, joissa työllisyysaste on ollut matalampi. Työllisyysvaikutukset tulevat todennäköisesti jäämään arvioita pienemmiksi työllisyyden jo valmiiksi korkean tason vuoksi.

Esimerkiksi liian vaatimaton tuki rakennusalan hidastuessa voi vähentää työllisyyttä rakenteellisesti enemmän kuin hallituksen muiden toimien avulla voidaan lisätä. On myös mahdollista, että työllisyysaste on hallituskauden lopussa alhaisemmalla tasolla kuin hallituksen aloittaessa, vaikka laskennallinen, paperilla ja VM:n laskema työllisyystavoite olisikin saavutettu.

Hallituksen työmarkkinoiden neuvottelutoimintaan puuttuvilla toimilla on vaikea osoittaa todennettuja työllisyysvaikutuksia, eivätkä ne vahvista julkista taloutta. Sen sijaan ne heikentävät palkansaajien asemaa merkittävästi johtaen heikompiin työehtoihin sekä palkkakehityksen hidastumiseen.

Asiantuntijakuulemisessa useat asiantuntijat korostivatkin, että hallituksen positiivisiin työllisyysvaikutuksiin sisältyy suuria epävarmuuksia. Ne pitäisikin ottaa suuntaa antavina lukuina.

Työllisyyden parantamista hallituskauden aikana tavoitellaan 100 000 työllisellä rakenteellisten työllisyystoimien avulla. Osalle toimista on pystytty esittämään niiden työllisyyttä kasvattavia vaikutuksia, mutta arvioihin liittyy kuitenkin suurta epävarmuutta. Osalle toimista on taas vaikea laskea aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella työllisyyttä parantavia vaikutuksia. Suhdanne-tilanne vaikuttaa siihen, miten työvoiman kysyntä kehittyy. Yksistään työvoiman tarjonnan lisäämisellä ei saada ihmisiä työllistymään, jos kysyntää ei ole.

Kaikkiaan työttömyysturvan muutosten ennakoituihin työllisyysvaikutuksiin liittyy suurta epävarmuutta niiden suuruusluokasta. Sen sijaan vaikutukset työttömien toimeentuloon ja hyvinvointiin ovat varmempia. Ansioturvan heikennykset heikentävät työttömyysturvan vakuutusominaisuutta. Muutokset iskevät voimakkaasti niihin, joiden mahdollisuudet reagoida muutoksiin kannustimissa ja työllistyä ovat muita huonommat.

Monet esitykset kohdistuvat samaan väestöön. Työllisyysvaikutuksia voisikin siksi arvioida samanaikaisesti, pikemmin kuin jokaista erikseen. Erikseen tarkastelu johtaa liian korkeisiin työllisyysarvioihin.

Työttömyysturvan leikkaukset

Erityisesti työn ajetaan ahtaalle. Tosiasiallisesti sovitellun päivärahan 300 euron suojaosan poisto tarkoittaa, etteivät työttömät uskalla ottaa ptkätöitä tai lisätunteja. Edes VM ei pysty laskemaan suojaosan poistolle työllisyysvaikutuksia.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 4

Työssäoloehdon pidentäminen 6 kuukaudesta 12 kuukauteen vaikeuttaa ansioturvan piiriin pääsyä etenkin nuorilla ja pätkätoiden kierteeseen joutuneilla. Se aiheuttaa työttömyyden kohdatessa inhimillistä hätää ja vaikeuttaa lisäksi henkilökohtaisen talouden vakauttamista haastavassa tilanteessa — etenkin jos työtä ei ole tarjolla.

Työttömyysturvan euroistaminen tarkoittaa jälleen epätasa-arvoisesti voittajia ja häviäjiä. Kausitöillä ja lyhyillä keikoilla itsensä työllistävä ei pääse ansioturvan piiriin. Työttömän toimeentulo heikkenee omavastuupäivien eli karenssin pidennyksestä viidestä seitsemään päivään. Lapsikorotusten poisto vaikeuttaa etenkin yksinhuoltajien toimeentuloa. Lisäksi hallitus palauttaa lomapalkan jaksotuksen.

Ansioturvan porrastus kahdeksan työttömyysviikon jälkeen laskee turvan tasoa 20 prosenttia ja 34 työttömyysviikon 25 prosenttia. Tämä tarkoittaa pienipalkkaisilla, että työtön putoaa tosiasias-
sa ansioturvalta. Kokonaisuudessaan järjestelmän mylläys monimutkaistaa työttömyysturvaa ja vaikeuttaa maksamista. Esimerkiksi 2 500 euron kuukausituloilla porrastus leikkaa kahdeksan viikon jälkeen 303 euroa kuukaudessa ja 34 työttömyysviikon jälkeen 379 euroa kuukaudessa.

Työttömien terveystarkastukset

Eri selvitysten perusteella työllistymisen keskeisinä esteinä ovat osaamisen puute, työpaikan ja työntekijän maantieteellinen kohtaanto-ongelma sekä työntekijän työkyky. Tälle alueelle hallituksen esityksissä ei ole esitetty toimenpiteitä. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että toimenpiteitä kohdistetaan myös työllistymisen esteiden vähentämiseen. Työttömien työkykyisyyden ylläpitämiseksi olisi tärkeää seurata ja hoitaa heidän terveyttään. Tästä syystä olisi tarpeen aloittaa uutena toimenpiteenä työttömien työnhakijoiden säännöllinen terveystarkastus.

Toimeentulotuen tarve kasvaa

Asiantuntija-arvion mukaan perusturvan varassa olevien tilanne säilyy suunnilleen ennallaan, jos he ovat valmiita turvautumaan viimesijaiseen turvaan eli toimeentulotukeen. Toimeentulotuki on tunnetusti suuri kannustinloukku, mikä heikentää työllistymistä. Hallituksen toimenpiteet lisäävät pienituloisten määrää 40 000 henkilöllä (pienituloisten lasten määrää 13 000 henkilöllä) ja toimeentulotuen saajia noin 50 000 henkilöllä.

Tyypillisesti työmarkkinatuen varassa olevat ihmiset ovat haastavassa työmarkkina-asemassa (esim. pitkäaikaistyöttömät), joiden osaamisen kysyntä työmarkkinoilla ei aina ole suurta. Siten voidaan päätellä, että perusturvan tasosta leikkaaminen ei työllisyyden näkökulmasta ole erityisen vaikuttavaa politiikkaa. Lisäksi näissä tapauksissa riskinä on työttömän ajautuminen toimeentulotuelle. Toimentulotuen loukusta on entistä vaikeampi ponnistaa takaisin työelämään.

Uudistusten osalta suurimpia tuloeroja kasvattavia toimia ovat leikkaukset työttömyysturvassa ja yleisessä asumistuessa. Toimeentulotuki kompensoi näiden uudistusten vaikutuksia, mutta siitä huolimatta käytettävissä olevien tulojen kehitys jää negatiiviseksi neljän alimman tulokymmenyksen osalta.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 4

Onkin ristiriitaista, että samaan aikaan, kun hallituksen toimenpiteet lisäävät toimeentulotukimenoja lähes 200 milj. eurolla, hallitus tavoittelee toimeentulotuen saajien määrän puolittamista ja 100 milj. euron säästöjä. Hallituksen yksipuoliset toimenpiteet heikentävät palkansaajien asemaa ja murentavat hyvinvointivaltiota, lisäävät vastakkainasettelua ja yhteiskunnallista epävakautta sekä syrjäytymistä.

Sosiaalimenojen leikkauksissa olisi pyrittävä hallituksen budjettiesityksestä poiketen ainakin siihen, että leikkaukset eivät johda lapsiköyhyyden lisääntymiseen. Ei ole mitään pakkoa toistaa 1990-luvun laman aikana tehtyjä erehdyksiä, jotka tutkimuksen mukaan johtivat silloisten yksinhuoltajien lasten kannalta erittäin pitkäkestoisiin vaurioihin sekä syrjäytymiseen työvoimasta ja lisääntyviin sosiaalimenoihin. Työttömyysturvan lapsikorotukset ovat olleet parasta turvaa lapsiköyhyyden torjumiseksi.

Työmarkkinapolitiikka

Hallitus on toimillaan ja talousarvioesityksellään estämässä aidon neuvotteluasetelman syntymisen työmarkkinoilla. Sen ei pitäisi sotkeutua työmarkkinaneuvotteluihin. Se on valinnut tietoisesti ja ideologisesti työnantajapuolta myötäilevän poliittisen linjan. Tämä estää aidot neuvottelut ja kolmikantaisen päätöksenteon. Toimintamalli voi ajaa maan lakkokierteeseen, jolla on suuria heijastusvaikutuksia ensi vuoden ja koko JTS-kauden talouteen ja sen kehitykseen.

Nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa olisi syytä pikemmin vaalia Suomen pitkäaikaisia vahvuuksia yhteiskunnallisesta eheydestä ja yksituumaisuudesta sekä luottamusta ja aitoa neuvotteluilmapiriä.

Hallituksen esitys ei ole aito pohjoismainen malli. Pohjoismaissa on tasa-arvoinen ja autonominen neuvottelujärjestelmä. Pohjoismaisella perustelulla hallitus yrittää hämärtää tilannetta Suomessa. Sen selkeä tavoite on työntekijöiden edunvalvonnan eli ammattiyhdistysliikkeen heikentäminen. Lakko-oikeutta rajoitetaan, lakkosakkoja korotetaan, työmarkkinaosapuolten sopimisoikeutta rajoitetaan, paikallista sopimista laajennetaan, irtisanomissuojaa sekä yhteistoimintalakkia heikennetään — ilmoitusaikaa lyhennetään 14 päivästä seitsemään päivään ja neuvotteluaikaa kuudesta viikosta kolmeen viikkoon. Tämä tarkoittaa esimerkiksi 2 700 euron tuloilla ja kuuden kuukauden lomautuksella henkilölle 3 050 euron tulojen pienentymistä.

Työttömistä työnhakijoista oli syyskuussa 2023 kokoaikaisesti lomautettuja 17 700 eli 3 000 enemmän kuin elokuussa 2023. Vuoden 2022 syyskuuhun verrattuna lomautettujen määrä lisääntyi 8 300:lla (TEM:n työllisyyskatsaus 2023).

Millekään näistä ei ole vielä laskettu työllisyyttä lisääviä vaikutuksia ja niiden esittäminen voi olla vaikeaa tukeutuen aiempaan tutkimukseen.

Irtisanomissuojan heikennys

Suomessa on pitkä, lähes viidenkymmenen vuoden perinne, että lailla suojataan työntekijää mielivaltaiselta irtisanomiselta. Muissa Pohjoismaissa on samankaltainen käytäntö. Hallituksessa on sotkettu kaksi asiaa: irtisanomisjuridiikka ja pienten yritysten riski palkata ensimmäinen työntee-

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 4

kijä. Se ei helpotu irtisanomissuojaa löysentämällä. Irtisanomissuojan heikennys vie turvaa työntekijöiltä. Ja voimassa olevassa laissa on jo olemassa koeaika, jonka aikana on tarkoitus arvioida työntekijän ja työn soveltuvuutta kummankin osapuolen toimesta.

Hallituksen työmarkkinatoimilla voi olla myös ei-toivottuja sivuvaikutuksia. Tutkimuksissa on havaittu, että irtisanomissuojan heikentäminen ei vaikuta työllisyyteen, mutta heikentää tuottavuuskehitystä ja alentaa syntyvyyttä.

Osa-aikaiset, vastentahtoisesti osa-aikaiset

Muutokset osuvat erityisesti naisiin ja palvelualojen työntekijöihin. Kaikista työntekijöistä noin 18 prosenttia tekee osa-aikatyötä, naisista 24 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia. Kaupan työntekijöistä 45 prosenttia ja matkailu- ja ravintola- sekä vartiointialan työntekijöistä noin 20 prosenttia tekevät osa-aikatyötä.

Siksi hallituksen leikkaukset osuvat juuri osa-aikaisiin, joista tiedetään 100 000 työskentelevän vastentahtoisesti osa-aikaisesti. Esimerkiksi Palvelualan työttömyyskassan päivärahan saajista on tänä vuonna 48 prosenttia saanut soviteltua päivärahaa. Kaikista Suomen osa-aikatyöntekijöistä 15 prosenttia on kaupan alalta tai matkailu- ja ravintola-alalta.

Ikääntyneet

Määrärahaa muutosturvakoulutukseen, 55 vuotta täyttäneiden työllistämistukeen ja kuntien velvoitetyöllistämiseen myönnettävään tukeen ehdotetaan yhteensä 61,7 milj. euroa. On kuitenkin ristiriitaista, että samalla hallitus valmistelee hallitusohjelman mukaisesti ikääntyneiden poikkeussääntöjen poistamista työttömyysturvasta. Esimerkiksi työttömyysturvasta poistuu mahdollisuus 500 päivän ansioturvaan ikääntyneiltä. Jos esimerkiksi kuntien velvoitetyö poistetaan, useat ikääntyneet työttömät putoavat työmarkkinatuelle. Nyt hallitus ei tarjoa korvaavia toimia. Turvan leikkaamisen sijaan hallituksen tulisi vahvistaa työelämän vastaanottokykyä yli 55-vuotiaiden kohdalla.

Osatyökykyiset

Hallitusohjelmassa todetaan ylätasolla, että hallitus edistää vammaisten ja osatyökykyisten arvostusta työelämän täysivaltaisina jäseninä. On täten ristiriitaista, että Työkanavan Oy:n valtionavustus puolitetaan viiteen miljoonaan euroon. Osatyökykyisten työllistymistä ei voi edistää ilman konkreettisia toimia, joihin Työkanava Oy:n toiminta kuuluu.

Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuki lakkautetaan 1.8.2024 alkaen. Päätös on väärä työelämän suurten murrosten keskellä. Toteutuessaan se osuu voimakkaimmin pieni- ja keskituloisiin naisiin, jotka ovat hyödyntäneet tukea useimmin työvoimapulasta kärsivän sote-alan opintoihin. Lähes puolet aikuiskoulutuksen käytöstä on liittynyt sote-alaan joko lähtö- tai kohdetutkinnoltaan. Uhattuna ovat muidenkin palkansaajien ja yrittäjien mahdollisuudet siirtyä alalta toiselle, syventää omaa osaamista tai lisätä työhyvinvointia opiskelun avulla.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 4

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen on perustettu kolmikantainen työryhmä, jonka tarkoitus on laatia ehdotuksia työuran aikaisen jatkuvan oppimisen tukemiseksi. On löydettävä korvaava malli ennen nykyisen aikuiskoulutustuen lakkauttamista tai uudelleen kohdentamista, joka mahdollistaa nykyistä paremmin uudelleen- ja jatkokouluttautumisen työvoimapula-aloille kustannustehokkaasti ja kohdentaen koulutusresurssit henkilöille, jotka nostavat koulutustasoaan.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Hallitusohjelman työelämän ja sopimisen kirjaukset vaikuttavat voimakkaasti myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä samapalkkaisuuteen. Työelämän tasa-arvo voi kehittyä mihin suuntaan tahansa, pelkona kuitenkin on työelämän tasa-arvokehityksen pysähtyminen tai heikentyminen. Vientivetoisen palkkamallin lakisääntely estää Suomen mahdollisuudet samapalkkaisuuteen. Tältä osin hallituksen keinot kehittää työmarkkinoita ovat sukupuolten tasa-arvon osalta haitallisia.

Suomalaisen työelämän on oltava hyvä ja turvallinen paikka jokaiselle. Hallituksen lainsäädäntöuudistusten haittavaikutukset kohdistuvat selvästi enemmän naisiin ja lapsiin ja vievät naisten ja miesten välistä tasa-arvoa nykyistä huonompaan suuntaan. Asiantuntijakuulemisissa painotettiin sukupuolivaikutusten arvioinnin merkitystä erityisesti nyt, kun hallituskaudella toteutetaan merkittäviä rakenteellisia uudistuksia.

On myös erittäin tärkeää, että hallituksen aikomien leikkausten vaikutukset arvioidaan kokonaisuudessaan tehtyä esitystä paremmin edellä mainitun kohdentumisen, sukupuolen, ikäryhmien, etnisen taustan ja vammaisuuden perusteella. Kohtuuttomat ja useasti samoja ihmisiä koskevat leikkaukset on jatkokäsittelyssä korjattava. Myös arviointien perusteella saatujen havaintojen perusteella on korjauksia esitykseen tehtävä.

Työttömyysturvaan ja muuhun sosiaaliturvaan tulevat heikennykset ja muutokset koskevat samoja ihmisiä tai perheitä. Vaikutukset kohdistuvat naisiin, osa-aikaisesti työskenteleviin, yksinhuoltajiin ja lapsiperheisiin.

Hallitusohjelmassa on todettu muun muassa, että raskaus- ja perhevapaaseen perustuvan syrjinnän ehkäisyyn kohdistetaan tehokkaampia keinoja. Tasa-arvovaltuutettu on valvontaviranomaisena merkittävässä asemassa tavoitteen toteutumisessa. Huomioon ottaen jo olemassa ollut resurssien ja tehtävien huomattava epäsuhta sekä hallitusohjelman tavoitteet, on tärkeää, että tasa-arvovaltuutetulle on varattava tarvittavat määrärahat.

Työelämä on keskeinen elämänala. On tärkeää, että syrjintää työelämässä kitketään ja ehkäistään tehokkaasti. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että myös yhdenvertaisuusvaltuutetun mahdollisuudet valvoa työelämää tehokkaasti yhdessä työsuojeluviranomaisen kanssa turvataan.

Nuoret työelämässä

Nuorten alle 30-vuotiaiden työntekijöiden pahoinvointi, sairauspoissaolot ja jopa eläköityminen ovat olleet kasvussa. On entistään tärkeämpää löytää keinoja tukea mielenterveyttä varhain. Työkyvystä ja jaksamisesta huolehtiminen vaikuttaa ihmisten suoriutumiseen, oppimiseen ja toiminnan kehittämiseen.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp Eriävä mielipide 4

Lapsivaikutusten arviointi

Toisin kuin työllisyydessä, näyttää siltä hallitus on unohtanut lapsivaikutusten arvioinnin esityksissään. On poliittinen valinta, että hallitus lopettaa kansallisen lapsistrategian toimeenpanon ja poistaa lapsibudjetoinnin. Se on kuitenkin lyhytnäköistä. Asiantuntijakuulemisissa on noussut esille huoli lapsikäyhyiden lisääntymisestä ja jopa syntyvyyden laskun jyrkkeneemisestä hallituksen kovan leikkauspolitiikan seurauksena.

Työperäinen maahanmuutto

Me allekirjoittaneet näemme työperäisen maahanmuuton Suomen kannalta tärkeäksi. Työperäisessä maahanmuutossa on päästy viime vuosien aikana hyvälle tasolle, jolla on syytä jatkaa myös tulevaisuudessa. Työperäisellä maahanmuutolla voidaan vahvistaa Suomen julkista taloutta, parantaa huoltosuhdetta ja korjata työvoimapulaa, kun sitä edistetään hallitulla ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Asiantuntijakuulemisissa nostettiin esiin, että hallituksen maahanmuuttopolitiikka voi vaikeuttaa työperäistä maahanmuuttoa. Me allekirjoittaneet kannamme huolta hallituksen linjan, erityisesti niin kutsutun kolmen kuukauden säännön, vaikutuksista kansainvälisten osaajien Suomeen saapumiseen ja jäämiseen.

Kotoutuminen

Momentilta 32.50.03 hallitus leikkaa kotoutumisesta yli 2,1 milj. euroa. Me allekirjoittaneet olemme tehneet talousarvioaloitteen (TAA 191/2023 vp), jolla perutaan Orpon-Purran hallituksen kohdistamat leikkaukset kuntien moniammatillisen osaamiskeskustoiminnan laajentamiseen sekä maahanmuuttajien ohjauksen ja neuvontapisteisiin. Kotoutumisesta leikkaaminen on lyhytnäköistä tilanteessa, jossa on nähtävissä laajojen ihmisryhmien liikkeellelähtöä useiden esikaloituvien konfliktien pelossa, joista paine siirtolaisuudelle Eurooppaan kasvaa.

Työllisyysmäärärahat

Orpon-Purran hallitus leikkaa momentilta 32.30.51 julkisista työvoima- ja yrityspalveluista 41 000 000 milj. työllisyysmäärärahoja, joista on rahoitettu mm. palkkatukea, starttirahaa ja työllisyyspoliittisia avustuksia. Vaikka hallitus saikin edelliseltä hallitukselta ennätyksellisen hyvässä työllisyystilanteessa olevan perinnön, on työttömyys nyt jo ehtinyt kääntyä kasvuun. On epäloogista vähentää työllisyysmäärärahoja. Elokuusta 2022 on työttömyys kasvanut elokuuhun 2023 yli 10 000 henkilöllä. Talousarvioaloitteella (TAA 348/2023 vp) on tarkoitus perua tämä leikkaus, koska työllisyys on kääntynyt heikkenevään suuntaan.

Turvakodit

Orpon-Purran hallitus leikkaa turvakotitoiminnan saavutettavuuden ja esteettömyyden parantamisesta momentilta 33.60.52 600 000 euroa. Suomessa on turvakodeissa sata perhepaikkaa, vaikka tavoitteeksi on asetettu 500 perhepaikkaa. Hallituksen määrärahamitoitus säilyttää tilanteen ennallaan, huomioiden inflaation ja palkkauskustannusten nousun, mutta se ei lisää saavutettavuutta. Siksi me allekirjoittaneet pidämme talousarvioaloitetta (TAA 358/2023 vp) ja leikkauksen perumista perusteltuna.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2023 vp
Eriävä mielipide 4

Istanbulin sopimuksen eli kaikkinaisen naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntasopimuksen toimeenpano

Orpon-Purran hallitus on leikkaamassa talousarvioesityksessä vuodelle 2024 300 000 euroa Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta eli kaikkinaisen naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntasopimuksen toimeenpanosta momentilta 33.03.04. Lisäksi hallitus haluaa poistaa tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen toimintaohjelman ja sen 150 000 euron määrärahan.

Kun otetaan huomioon, että naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnalle (NAPE) on varattu 150 000 euroa sekä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vastaiseen työhön on osoitettu 46 000 euroa, on määrärahaa siis leikattu yhteensä -254 000 euroa.

Istanbulin sopimuksen ratifioineena Suomen tulee edelleen jatkaa työtä tällä perustavan laatuisella sukupuolisen tasa-arvotyön saralla. Molemmat määrärahat ovat olleet kuluvalle vuodelle eduskunnan lisäämiä. Talousarvioaloitteella (TAA 349/2023 vp) me allekirjoittaneet kannattamme määrärahaleikkausten perumista ja 254 000 lisäystä momentille.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme, että

momentille 32.50.03 lisätään 2 160 000 euroa kotoutumiseen,

momentille 32.50.51 lisätään 41 000 000 euroa työllisyysmäärärahoihin,

momentille 33.60.52 lisätään 600 000 euroa turvakotitoimintaan,

momentille 33.03.04 lisätään 254 000 euroa Istanbulin sopimuksen eli kaikkinaisen naisiin kohdistuvan väkivallan toimenpideohjelman toimeenpanoon,

valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon sekä

*että valtiovarainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (**Eriävän mielipiteen lausumaesitys**).*

Eriävän mielipiteen lausumaesitys

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa vuosittain tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja työllisyysvaikutusten kehittymistä ja toteutumista. Valtioneuvoston tulee tehdä havaitsemistaan epäkohdista ja muutostarpeista ehdotuksia lainvalmistelun aloittamiseksi.

Helsingissä 9.11.2023

Lauri Lyly sd
Piritta Rantanen sd
Timo Suhonen sd